

Михайло Гордієнко

Путінський цезаропапізм як виклик ортодоксальному християнству

Michael Gordienko

Putin tsezaropapizm as a chalilence ortodox christianity

The focus of this research is the evolution of Christianity in terms of external aggression. It is proved that under the influence of Russian promote Christian values are converted into a means of political expansion. Is observed that through the power of the spirit and faith in God Ukrainian invader win. It is concluded that in the crucible of war with Putin's horde strengthened Christian virtues, consolidated Ukrainian political nation, strengthened its credibility in the world.

Key words: aggression, war, Christian values, politics, Square, Religion, morality, Church

У фокусі цього дослідження перебуває еволюція християнства в умовах зовнішньої агресії. Доведено, що під впливом російської пропаганди християнські цінності конвертуються у засіб політичної експансії. Зауважується, що завдяки силі духу й вірі у Бога українці переможуть загарбника. Зроблено висновок, що в горнілі війни з путінською ордою гартуються християнські чесноти, консолідується українська політична нація, зміцнюється її авторитет у світі.

Ключові слова: агресія, війна, християнські цінності, політика, Майдан, релігія, мораль, Церква

Третє тисячоліття існування людської цивілізації супроводжується посиленням ворожнечі між народами, націями, державами, які мають різні політичні системи, світоглядно-ментальні цінності, ідеологічні пріоритети тощо. Модуси розвитку глобалізованого світу визначаються не засадами толерантності та шляхетною поведінкою, а радикальними ідеологемами, екстремістською політикою, зорієнтованою на загарбання чужих територій, підпорядкування інших народів, утвердження маріонеткових псевдореспублік, що спостерігаємо й на українських теренах. Із розвитком цивілізації політика набуває ознак брутальності, тому що ігнорує морально-духовні й християнські чесноти. Трансцен-

дентальні феномени в тоталітарних державах перебувають на маргінесі суспільної єрархії, виконують функції прикриття злочинних дій політиків омофором фальшивої святості й міфічної канонічності. Цей алгоритм характерний для функціонування путінської деспотії, у структурі якої християнські цінності є сервільним придатком корумпованої влади. Замість симфонії держави і Церкви в соціальному просторі Росії відбувається цинічне використання православ'я для реалізації гегемоністської політики господаря Кремля.

Узявши на озброєння ідею реінкарнації радянської імперії, Путін мобілізує всі ресурси та засоби на досягнення цієї мети. Найперше російський диктатор намагається підкорити Україну, без якої неможливе відновлення імперії. План бліцкригу – миттєве захоплення нашої держави – зазнав краху. Попри масові гоніння, геноцид голодом, політичні репресії імперськими режимами нинішнє покоління українців зберегло свій генетичний дух свободи та гідності й готове боронити державний суверенітет навіть ціною свого життя. Наші громадяни демонструють безпрецедентний героїзм, жертвовність, патріотизм і силу духу, захищаючи свою землю від путінської деспотії. Принципово важливо, що українське християнство не стало покірною маріонеткою Кремля, а в критичні моменти спротиву диктаторській владі та зовнішній агресії виявило державницьку позицію. Це стосується насамперед УПЦ КП та УГКЦ. Політичний виклик Московії вкотре став справжнім випробуванням як для держави, так і для Церкви. У цьому випробуванні з'ясується справжнє і потворне, природне і штучне, мейнстрімне і маргінальне. У горнилі війни з путінською ордою відбувається очищення українського православ'я і становлення політичної нації.

Тенденції розвитку християнських цінностей в умовах зовнішньої агресії перебувають у фокусі нашого дослідження. Передовсім зазначимо, що формування соціальної доктрини християнської Церкви має корелюватися з політичними викликами сьогодення. Головним викликом посткомуністичного буття української нації є путінська інтервенція, що руйнує територіальну цілісність і суверенність нашої держави. Ця проблема часто обговорюється в різних форматах політичного дискурсу, на наукових конференціях, у публіцистичних опусах, але помітно менше розроблена у богословсько-екзистенційному вимірі. Серед науковців, які активно рефлектують тему місії Православної церкви в

соціальному житті суспільства, можна виокремити М. Бабій, В. Бондаренка, Ю. Дорошенка, В. Єленського, В. Журавського, А. Колодного, О. Лисенка, С. Плохія, В. Ребкала, О. Рублюк, Л. Филипович та ін. До проблеми кореляції християнського життя та політичних відносин дослідники звертаються ще з часів радянської імперії. Тоді християнство виконувало переважно ритуальні функції й було позбавлене можливості впливати на формування релігійної свідомості й громадянської позиції людей. У пострадянську добу Церква виходить із соціального гетто, проте натомість виникає інша крайність – надмірна політизація релігійного простору. Українське православ'я штучно розколоте під натиском московського гегемонізму. Неймовірні потуги імперської пропаганди привели до того, що православне християнство почали хибно ототожнювати з «Русским миром» і брутально використовувати в політичних практиках.

Сьогодні існує нагальна потреба наукового обґрунтування та практичної реалізації суверенного, незалежного від російських міфологем, існування Української православної церкви, яка служила б своїй державі, а не була форпостом войовничих політиків. У недавньому минулому про це сказано й написано багато. І все ж проблеми розколу християнства пострадянської України висвітлювалися фрагментарно й односторонньо, адже більшість авторів не були позбавлені впливу синдрому національної меншовартості. Після Революції Гідності й брутальної інтервенції антихриста Путіна на українські терени чимало стереотипів розвіялося. На зміну братерським ілюзіям прийшов прагматизм у відносинах з нашим північним сусідом, з'явилося розуміння справжнього обличчя кремлівської влади, яка далека від християнської благодаті й смиренності.

Метою цього дослідження є об'єктивне висвітлення сучасного алгоритму еволюції пострадянського християнства, що обумовлюється варварською політикою російського неоімперіалізму. Увага акцентується на тому, що в орбіту путінського цезаропапізму втягнуто Православну церкву, котра відіграє провідну роль у системі гібридної війни. Кінцевою метою московської агресії є руйнація української державності та чергове неоколоніальне підпорядкування нашого народу. Гібридна війна ведеться не тільки через військову експансію, але й шляхом активної антиукраїнської пропаганди, насадження шовіністичної релігійної догматики.

Нині нам потрібно докласти максимум зусиль, щоб вийти з орбіти спільного буття з путінським неофашизмом, який експлуатує хижацькі інстинкти середньовічного варварства й цинічно, за допомогою зброї, насилля, хитрощів, брехні, підкупу захоплює чужі території, катує й убиває невинних людей. Цю кривду й неправду замовчувати не можна. Людина з християнськими чеснотами та громадянською відповідальністю має усвідомлювати війну як Боже попущення й не лише молитися до Господа про звільнення від окупантів, а й рішуче діяти. Бо апатія й бездіяльність гірше від лихої дії, а потурання злу страшніше самого зла. Якщо зараз ворог сильніший завдяки своїй мілітарній потузі та розгалуженій мережі пропаганди, то це ще не означає його перемогу. Бо врешті-решт перемогу чи поразку визначає Бог. Тому успіхи путінських найманців у Криму й на Донбасі, здобуті насиллям і брехнею, рано чи пізно обернуться втратами й карою Божою. Дуже влучними є слова Святейшого Патріарха Філарета, який висловився з цього приводу так: «Ми стали жертвою зовнішньої агресії, але на нашому боці правда, а отже – Бог, і перемога обов'язково настане і буде за нами... Триває видима і невидима боротьба між добром і злом. Але ми твердо віримо в нашу перемогу, бо, подібно до того, як Христос скинув темряву гріха, так будуть знищені всі ті, хто противиться Божому велінню та його заповідям. Сьогодні ми бачимо, як увесь світ став на бік правди і підтримки України. Ці трагічні події згуртували наше суспільство. Для одних – це можливість покаятися у власних гріхах, а для інших – підтвердити право носити ім'я і називатися християнами, маючи можливість проявляти любов до ближніх, співстраждати з тими, хто сумує, визволяти поневолених, відвідувати хворих, одягати нагих... Тобто – здійснювати все те, що заповідав нам Господь наш Ісус Христос. І не просто заповідав, а саме про виконання цих справ, як Він Сам казав і попереджав, Він питає під час Свого другого пришествя на Страшному суді»¹. Нині, коли український народ страждає від путінської агресії, проте не зрікається християнської віри, Бог з нами, і з Його допомогою ми переможемо.

У християнському середовищі й політичному просторі сучасної України накладаються дві деструктивні тенденції:

1) ініційований Кремлем примусовий розкол українського православ'я;

2) варварський напад біснуватого Путіна з метою асиміляції української нації.

Ініціатором кремлівського варварства є російська шовіністична еліта на чолі з Путіним. У його руках необмежена влада і контроль над всіма ресурсами держави, включно з інститутами Церкви. Богословськими категоріями узурпацію влади світської та церковної позначають терміном «цезаропапізм». Цю роль у сучасній Росії виконує Путін. Як відомо, чим більше абсолютної влади концентрується в руках самодержця, тим більше він розбещується і тим абсурднішими стають його засоби управління. Розбещеність Путіна вже сягнула такого рівня, що він може розв'язати війну в будь-якому регіоні (Грузії, Україні, Сирії), де гинуть сотні й тисячі людей. Путінський режим давно втратив не тільки християнські цінності, а й людську притомність і моральні координати свого існування. Ми погоджуємось із твердженням політичного дисидента, громадського діяча й правозахисника Л. Лук'яненка, який зауважує: «Те, що Росія почала робити за правління Путіна, має чітку ідеологічну спрямованість – відродити Російську імперію у межах Радянського Союзу. Путін це робить послідовно. Московська еліта не змирилася з дезінтеграцією 1991 року і все робить для того, щоб повернути Україну під владу Кремля... Саме ж відтворення імперії розглядається ними як творення державності. В цьому плані цілком зрозуміло, що чекати далі від Росії. З другого боку, ясно й те, що має робити Україна. Ми не повинні піддаватися на жодні обіцянки чи хитрування Кремля. У нас є проблема – повільна зміна світогляду. В цьому вина і всіх президентів, які не ставили питання звільнення від московської ідейної облуди. В цьому плані Путін зробив нам послугу, коли напав на Україну, адже тим самим він явно продемонстрував свою мету. Ми побачили, що маємо справу не зі слов'янами, а з азіатами, не з братами, а з ворогами. На жаль, наша держава не повертає народ до українських духовних цінностей. Наша проблема в тому, що національна свідомість у нас ще дуже низка. І відродження цих цінностей відбувається лише внаслідок інстинкту національного самозбереження – дуже повільно»². Виходячи з цих рефлексій, окреслюємо такі концепти: Росія з її нинішнім екзальтованим цезаропапізмом не може вважатися союзником, партнером чи дороговказом українського майбутнього; нам потрібно дистанціюватися від азійської деспотії й прискорити рух до цивілізованого світу; необхідно

також якомога швидше змінювати патерналістсько-споживацький світогляд на альтруїстичні засади буття й реалізовувати самодостатність, спираючись на свою історичну пам'ять, національні традиції, культурні цінності та християнську віру.

Путінська диктатура продовжує традиції російського самодержавства і сталінської інквізиції, де замість любові до ближнього культивується жорстка ерархія відносин, обмеження свободи слова, утиски плюралізму думок, ігнорування права тощо. Російське населення це покійно сприймає, бо й досі перебуває в полоні рабської психології. Імперська ментальність більшості росіян підтримує політичний екстремізм свого президента, який свідомо починає війни, анексує чужі території, здійснює асиміляцію інших народів, порушує міжнародні норми задля високих рейтингів та узурпації влади. У цьому войовничому алгоритмі Російська православна церква апріорі не може бути інститутом громадянського суспільства. Адже, як розмірковував французький філософ і публіцист Луї де Бональд, «релігійне суспільство поєднується з політичним суспільством і формується громадянське суспільство. Отже, конституційоване громадянське суспільство можна визначити як сукупність відносин, або необхідних законів, які пов'язують між собою Бога і людину, духовних істот і фізичних істот задля їхнього спільного взаємозахисту. Метою громадянського суспільства є захист духовної людини і людини фізичної завдяки захисту релігійного суспільства й політичного суспільства, і громадянське суспільство має засоби, адекватні цій подвійній меті. Воно має владу й силу релігії, щоб захистити духовну людину, притлумивши її порочну волю, і має владу і силу політичного суспільства, щоб захистити фізичну людину, перешкодити лихим вчинкам, зовнішнім виявам тієї порочної волі; ми бачимо тісний, нерозривний союз двох суспільств у приборканні волі через боротьбу з її зовнішніми виявами...; влада Бога і влада людини – ось де несхитна основа теорії двох влад»³. Таке двовладдя в системі путінського режиму просто нереальне. Замість конкуренції ідеологій та розвитку громадянського суспільства тут панує диктат правителя й тотальний контроль влади в усіх сферах, включаючи релігію. Перебуваючи в повній залежності від держави й одіозного правлячого класу, РПЦ не здатна виконувати головної функції – забезпечувати трансцендентальний зв'язок людини з Богом. Тим самим ерархія російської вертикалі влади спотво-

рює шляхетну місію християнства, яке займається не просвітницькою діяльністю та проповіданням учення Христа, а сумлінним виконанням політичних замовлень.

Дбаючи про свій авторитет, християнська Церква апелює до священного, духовного, морального й прагне уникати участі в ризикованих для її репутації політичних акціях. Однак у пострадянському просторі церковнослужителі часто відхиляються від своєї місії і прямо або опосередковано, активно чи пасивно залучаються в політичні процеси різного масштабу. Духовне служіння Церкви людям зусиллями путінського цезаропапізму підміняється політичною доцільністю. Типова ситуація підпорядкування Церкви вертикалі влади сформульована в ідеологемі «Русского мира». Осмислюючи цей технологічний проект, митрополит Дмитрій писав, що такі терміни, як «Святая Русь», «Москва – третій Рим», «Русский мир» становлять собою дуже небезпечні ідеологеми, наповнені політичним змістом замість християнських цінностей. «Русский мир» нині, – продовжував митрополит, – це чистої води антирелігійна ідеологія, яка у своєму існуванні опирається на російськомовних громадян. Замість того, щоб проповідувати Христа і справжні істини християнства, вони переорієнтувалися на згадані ідеологічні компоненти, котрі вводять народи в духовний ступор і породжують такі небезпечні тенденції, як ненависть до інакомислячих. У цьому світі нам треба шукати шляхів до єдності та захисту православної віри, а не починати війни за вигадані цінності «Русского мира». Що це за цінності? Це Російська неоімперія... Не за Христа і не «Во имя Отца и Сына, и Святого Духа» триває зараз війна, а за «Русский мир» і «человека с русской душой»...⁴

Боротьба з російською навалюю в усіх сферах – військовій, економічній, інформаційній, духовно-релігійній – є життєво необхідною. У ній уже окреслилися вагомі успіхи українського духу. Найголовнішим з них є те, що в горнилі протистояння з кремлівським монстром відбувається кристалізація української політичної нації, становлення збройних сил, зміцнення міжнародного авторитету нашої держави. З Божою допомогою ми здолаємо російського супостата й утвердимо демократичний лад.

Політичний режим путінського цезаропапізму прагне відродити візантійську традицію покійного підпорядкування Церкви державі та її вірного служіння світській владі. Російське православ'я по-особливому трактує та сприймає цю теократичну традицію, змінюючи її сутність.

Пригадаємо, що з падінням Візантії (XV ст.) у відомих посланнях великому князеві Василю III ігумен старець Філофей формулює теорію «Москва – третій Рим». У його інтерпретації історія людства – це історія трьох царств носіїв християнської віри. Начебто зрадивши християнство, перші два царства – Римська та Візантійська імперії – впали. Відтоді московський цар залишається єдиним спадкоємцем імперської величі й щитом православної віри. Спираючись на цю логіку, ігумен Філофей постулює: «Два Рими впали, третій стоїть, а четвертому не бути». Іншими словами, Москва ще з тих часів прагне штучно монополізувати центр православного християнства, не маючи для цього канонічних підстав. У цьому контексті богослов-релігієзнавець І. Ортинський зазначає: «Християнство в Московщині не могло виявитися таким, яким воно було там, звідки воно прийшло до неї, цебто з України. В Україні воно не копіювало Візантію, а шукало власних шляхів. Воно підкреслювало рівність усіх народів перед Богом, відкидаючи крайності месіанства, яке поширювало тільки ненависть та насильство... Християнство в Україні не знаходилося в підданій залежності від світської княжої влади, але водночас перебувало у співпраці та співзвуччі з державою. Воно не надавало особливої ваги зовнішнім видам формального ритуалізму, зате наголошувало на значенні морального закону та євангельських засад. У середовищі такого спрямування могло створитися поняття лицарськості та честі, які були притаманні тодішній Західній Європі. Як би на це не дивитися, цей київський період історики вважають найкращим досягненням християнства взагалі»⁵. Натомість московське християнство вчений розглядає як великий занепад та спотворення.

Розвиваючи теократичну концепцію становлення християнства на Русі, церковний діяч і публіцист преподобний Йосиф Волоцький доповнює свого сучасника Філофея. Він стверджує, що московський цар є намісником Бога на землі й главою не тільки держави, але й Церкви. З того часу безумовний пріоритет світської влади над владою церковною усвідомлюється в російському політичному житті як висхідний принцип взаємодії православних єрархів з державою. І хоча Росію не можна назвати теократією в її класичній формі (цар ніколи не був первосвященником), однак спосіб державного управління тут максимально наближений до неї. Петро I повністю позбавив Церкву навіть ілюзорної самостійності, скасував патріаршество й передав усі повноваження покірною-

му Синодові (синодальний період РПЦ – це її фактичне підпорядкування самодержавному режиму). Так російська Церква не лише зреклася претензій на світську владу, але й потрапила під пильну увагу держави.

Цю етатизовану Церкву в Україні сьогодні репрезентує УПЦ МП. Канонічно підпорядковуючись Кремлю, вона не може діяти всупереч своїм покровителям. А відтак, не маючи благословення з боку московського патріарха, УПЦ МП не може публічно викривати путінську експансію в Україні, відкрито допомагати захисникам Донбасу чи засуджувати створення в Донецьку батальйону «Російська православна армія», який реально бере участь у війні проти нашої держави. Фактично Московський патріархат в Україні намагається перетворити православну віру в символ війни, що не тільки означає вихолощення християнських цінностей, а й кваліфікується як злочинна, антидержавна діяльність. У цьому полягає найбільший гріх УПЦ МП. Шлях до його спокути – якнайшвидше об'єднання українського православ'я в єдину Помісну церкву.

Багато зусиль до створення Помісної православної української церкви докладає Святійший Філарет, який виступає не проти Московського патріархату, а за те, щоб український народ мав свою помісну, адміністративно незалежну Церкву, бо це відповідає канонам, апостольським правилам. На думку предстоятеля УПЦ КП, «зараз у світі багато говорять про так звану “Ісламську державу”, яка в основі своїй має ідею створити світовий халіфат. Тобто, беручи як виправдання релігійні гасла, вони розпалюють війну для задоволення своїх власних інтересів. Так само діє і Кремль та його прихильники, в тому числі тут, в Україні. Вони говорять про захист православ'я, про те, що Москва є Третій Рим і що вони захищають традиційні цінності від наступу безбожного Заходу. Але насправді вони лише шкодять і православ'ю, і російському народу, бо тепер Росію сприймають не як захисника християнських цінностей, а як агресора, який свою загарбницьку війну прикриває брехнею. Боротися з цим треба через свідчення правди. Бо там, де є правда, там є і Божя допомога. Бо Сам Бог сказав про Себе: Я є Істина. А батьком неправди є диявол. На сході людям дуже важко зрозуміти, де є правда, а де неправда. Бо вони звикли отримувати інформацію з російських джерел, а звідти постійно йде брехня про Україну, про війну. Тому і завдання Церкви – допомогти людям розібратися, зрозуміти, що Росія розпалила цю війну, а не Україна і не Майдан... Я переко-

наний, що якби в Україні від самого початку була єдина Помісна Православна Церква, а не було розділення на Московський і Київський Патріархат, то й війни би цієї не було. Бо Церква би проповідувала не “руський мір”, як це робиться в Московському Патріархаті, а виховувала парафіян в любові до своєї Батьківщини-України. І тоді, навіть якби хтось спробував розпалити сепаратизм – він би не мав успіху»⁶. Українську Церкву з такими акцентами ми називаємо державотворчою. Вона з гідністю проходить випробування Майданом, війною, не змінює україноцентричних принципів і виховує свою паству на патріотичному ґрунті. У період соціальних революцій та війн Церква не повинна залишатись осторонь долі держави, а тим паче бути на боці ворога. Християнство благодатне тоді, коли виходить за межі церковної огорожі не лише для проповіді слова Божого, але й для захисту своєї Вітчизни.

Мої опоненти можуть сказати, що кожна релігійна конфесія закликає до миру, і це правда. Але як війну, так і мир можна трактувати по-різному. Кремлівська пропаганда нав’язує відверту нісенітницю про громадянську війну в Україні. Священники та єпископи УПЦ МП благословляють сепаратистів захищати «Новоросію», а підтримку українській армії тлумачать як розпалювання ворожнечі. У храмах московської Церкви проповідують заборону вбивати росіян, бо вони кровні брати, а «київська хунта» подається як «натовський легіон», котрий потрібно знищувати. Таке тлумачення війни – це перекручування фактів, спотворення реальності, що може собі дозволити світська влада, проте в жодному разі не свята Церква. Бо тим самим вона бере гріх на себе. Те саме стосується й уявлення про мир. Риторика УПЦ МП насичена поняттям «мир», який трактується як припинення українцями опору агресії, здачу ними своїх територій, легітимізацію терористів. Такий мир несе окупацію і, зрештою, капітуляцію на умовах агресора, що веде до неоколоніального рабства. Тут ми знову звертаємося до аргументів Святійшого Патріарха Філарета, який мовить: «Щоб був мир, Росія має забрати свої війська, перестати розпалювати війну в Україні – от тоді буде мир. І Церква Російська повинна виступати за справедливий мир, а не за відродження імперії»⁷. Військова експансія Росії на українські терени, крім політичного виміру, стала ще й важливим критерієм випробування християнських чеснот на практиці. Багато віруючих не пройшли його з честю. Вони будуть відкинуті на маргінес історії. Цей процес – благодатна

еволюція очищення християнства, що веде до нової якості суспільства.

Загалом треба підкреслити, що консолідоване християнство є фактором стабільного розвитку держави. На прикладі Радянського Союзу бачимо, що саме політика «тотального атеїзму» прискорила його крах. Переживши атеїстичний морок у часи «сатанинського комунізму», українське суспільство збагнуло, що релігія – важливий засіб соціалізації особистості та удосконалення політичної системи. У практичній площині це було реалізовано під час Революції Гідності, коли паралельно з активізацією громадянського суспільства відбулося піднесення християнської пасіонарності. Тепер мусимо тримати високу планку чеснот Революції Гідності й пам'ятати, що «майданівські окопи будуть приводом для нового життя кожного українця і не тільки, бо вони теж Христові. В них вимолена Божа гідність і свобода кожної людини в Україні. Вони стали символом перетворення всього суспільства в Церкву Христову через постійне жертвоприношення. Молімося, щоб ми жили Майданом нашого серця, якого ніхто ніколи не знівечить, бо він завжди буде сіячем добра!»⁸. Майдан дав шанс вирватися з московської орди. Майдан – це перманентна боротьба зі злом, де б воно не було. А зло можна здолати лише з Божою допомогою.

Сьогодні зло постало у вигляді путінської інтервенції в Криму і на Донбасі. З Майдану пасіонарна енергія християнства перетікає на фронт. Секуляризована площа війни починає наповнюватися християнсько-екзистенційним змістом, що забезпечує моральну підтримку воїнів. Необхідно наголосити, що Путін веде війну в Україні не за територію чи ресурси. Він розв'язав війну за душі й свідомість людей та з метою блокування європейського поступу нашої держави. Успішна Україна – це виклик для реінкарнації Російської імперії. Щоб гарантувати безпеку від східного деспотизму, Україна мусить активно розбудовувати європейську державу. Спираючись на християнські цінності, нам легко адаптуватися в західному світі. «Адже українське православ'я, – як пише О. Пахльовська, – на противагу російському – частина європейської цивілізації, насамперед через формування модерної української культури в польсько-європейському контексті упродовж століть. І це є основним невралгічним вузлом війни Росії проти України. Ні, це не просто озброєні Кремлем урки порядкують у Криму й на Донбасі. Це останній Третій Рим, нездатний жити у модерному часі, доганяє сам себе у загублений в

темряві віків історії й прагне побороти західну цивілізацію, що в Першому Римі має свій великий початок... Російське православ'я – псевдоморфоз візантійського. Цезаропапізм, помножений на централізм монгольської влади, дав у результаті цю хронічну потвору московської влади з її східним номадизмом і жагою вкорінення скрізь, де сягає її зброя і чоботи її солдатів. Релігія тут не має жодної автономії – вона лише політичний інструмент влади. Християнство – один із базових культурних кодів Європи. Відторгнувши себе від Європи, Росія тим самим вивела православ'я за межі християнства, перетворивши його на інтелектуально і морально нежиттєздатну ідеологію, що не має нічого спільного з вірою»⁹. Вихолощене імперським режимом Кремля християнство звужує європейську ідентичність Росії, занурює її в азійську деспотію. Тому не випадково путінський режим використовує церковно-релігійну складову у своїх войовничих проектах.

Узагальнюючи викладене, зазначимо, що без віри в Бога світ буде духовно бідним і соціально маргінальним. Під впливом радикального екстремізму християнство перетворюється на інструмент політики. Релігію цинічно експлуатує аморальна влада, послуговуючись нею як зброєю для задоволення своїх політичних амбіцій. Путінська агресія стала випробуванням і для української державності, і для християнських чеснот. Сьогодні під впливом російської пропаганди християнська віра конвертується в засіб політичної експансії. Це дуже чітко простежується у війні на Донбасі, де відбуваються не тільки бойові дії, а й протистояння світоглядних орієнтацій, екзистенційних понять добра і зла. В умовах війни релігія втрачає свою ексклюзивність, губить модус легітимної субстанції. З'являється феномен амбівалентного чи дифузного християнства, в якому послаблюється екуменічна парадигма й активізується політичний екстремізм. Сучасне «життя диктує необхідність докорінної зміни парадигми традиційного християнства. Нині все своє віровчення традиційні Церкви будують на абсолютизації ідеї гріховності людини і посмертної відплати їй за скоєні нею впродовж свого життя гріхи»¹⁰. Багато гріхів продукуються політикою, і Церква повинна на це постійно реагувати. Місія релігії в умовах війни – це молитовна й матеріальна підтримка захисників Вітчизни. З одного боку, війна завжди несе втрати, біль, відчай, розруху, але з іншого, вона здійснює селекцію кращих, духовних, вірних Богові і Батьківщині людей. Пройшовши випробуван-

ня смертю, ці люди постають як авангард духу української нації, що не кориться путінському злу, неправді, сваволі й невігластву. Саме кращі люди мають вибудувати українську перспективу, яка ґрунтується на християнських чеснотах. Вони є промоторами оновлення України та джерелом її демократичного поступу. Виросла молода генерація патріотів, котрі приймають жертвовні муки та сміливо йдуть дорогою Христа. Небесна Сотня й герої війни на Донбасі є тою когортою українських лицарів, які страждають і вмирають за те, щоб інші могли жити у вільній і демократичній державі.

- ¹ Святійший Патріарх Філарет очолив Пасхальні богослужіння // Православний Вісник Київського Патріархату. – 2015. – № 4 (квітень). – С. 5-8.
- ² Лук'яненко Л. Окупація по-кремлівськи: «Ми побачили, що маємо справу не зі слов'янами, а з азіатами, не з братами, а з ворогами» // День. – 2015. – 22 грудня. – № 234. – С. 4.
- ³ Бональд Л. Основні закони суспільства // Консерватизм: Антологія. - 2-ге вид. / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – К.: ВД «Простір», «Смолоסקип», 2008. – С. 413–416.
- ⁴ Митрополит Димитрій: Агресор підмінив Христа «русским миром» і «человеком с русской душой» // Православний Вісник Київського Патріархату. – 2015. – № 4 (квітень). – С. 11-15.
- ⁵ Ортинський І., о. Християнство в його виявах і сьогочасних проблемах: Вибр. тв. / о. І. Ортинський; упоряд., наук. ред. і автор вступ. ст. А. Колодний. – К.: УАР, 2014. – 905 с. – (Серія «Мислителі української діаспори»).
- ⁶ Патріарх Філарет: Українські Церкви об'єднуються дуже швидко – так, як перемиг Майдан. Інтерв'ю Предстоятеля Української Православної Церкви Київського Патріархату виданню «Апостроф» // Православний Вісник Київського Патріархату. – 2015. – № 5 (травень). – С. 17-20.
- ⁷ Там само.
- ⁸ Димид М., Димид К. Каміння Майдану. – Львів: Свічадо, 2014. – 279 с.
- ⁹ Бібліотека «Дня» представляє новинки // Маршрут № 1. – 2015. – № 8 (вересень). – С. 14.
- ¹⁰ Християнство доби постмодерну: кол. монографія / Гол. ред. А. Колодний. – К.: Українське релігієзнавство, 2005. – 309 с.